



zadeklarował inwestycje o wartości 110 mln euro, a w listopadzie kolejne przedsięwzięcia w porcie nad Morzem Śródziemnym zapowiedziała grupa Hengtong Group.

Nowy Jedwabny Szlak ma również odgrywać rolę swoistego konsolidatora chińskich inwestycji we wschodniej części Afryki. Wszystko wskazuje na to, że rolę bramy na Czarny Ląd będzie odgrywać Dżibuti (w tzw. Rogu Afryki). Inwestycje w infrastrukturę portową i lotnisko mają się zamknąć kwotą 12 mld dol. Nowoczesny port lotniczy to według optymistycznych planów zaplecze najbardziej dynamicznej strefy wolnego handlu w tej części świata, która doprowadzi niewielkie państewko do pozycji, co najmniej, afrykańskiego Singapuru. Chińczycy zbudowali już linię kolejową z Dżibuti do Addis Abeby, inwestują w dalszy rozwój etiopskich kolei, a w cieniu owych działań wyrosła pierwsza chińska baza wojskowa w Afryce, nad strategiczną cieśniną Bab el Mandeb.

Pułapki. Nowy Jedwabny Szlak budzi olbrzymie emocje, podobnie jak cała chińska ekspansja ekonomiczna (początkowo witana wręcz euforycznie). Liczne środowiska w Europie odnoszą się do chińskich ambicji promowania swoich wartości etycznych. Te zaś w wielu punktach pozostają w kolizji z zachodnim, opartym na liberalnym fundamencie postrzeganiem świata. Jest to problem ważny, ale pozostający w cieniu obaw artykułowanych przez europejskie firmy niemogące skutecznie konkurować z subsydiowanymi przez rząd podmiotami chińskimi. Ponadto chińska ekspansja kapitałowa, przejawiająca się przejmowaniem europejskich przedsiębiorstw (zarówno instrument, jak i następstwo BRI), jest sposobem wyprowadzania ze Starego Kontynentu kluczowych technologii. Nie jest przypadkiem, że władze niemieckie zablokowały zakup przez Chińczyków pakietu kontrolnego koncernu Leifeld Metal Spinning (urządzenia dla branży lotniczej i kosmicznej). Wydaje się przy tym, że to dopiero pierwszy krok polityki ochrony sreber rodzinnych. Przejawem takiego podejścia jest niewątpliwie rezygnacja przez Wielką Brytanię, Francję, Szwecję, a nawet Grecję (mimo inwestycji w Pireusie), i prawdopodobnie również przez Niemcy, z sieci 5G oferowanej przez Huawei.

Słabsze państwa mogą się znaleźć w bardzo trudnej sytuacji. Jak zauważył niemiecki ekspert Moritz Rudolf, „większość projektów infrastrukturalnych, realizowanych przez Chiny we współpracy z innymi krajami, jest opatrzone klauzulą, zgodnie z którą w przypadku sporów zastosowanie ma prawo chińskie. W przypadku BRI

Od lewej: Budzący zainteresowanie, nowy wówczas, chińsko-europejski pociąg towarowy z Chengdu (stolica prowincji Syczuan) do Wiednia, Vienna South Freight Center, kwiecień 2018 r.

Zhang Anming, zastępca dyrektora generalnego Pireaus Container Terminal SA, w siedzibie firmy w Pireusie, gdzie chiński przewoźnik kontenerowy COSCO przejął blisko 70 proc. udziałów w miejscowym porcie, 2018 r.

mamy więc projekty gospodarcze oparte całkowicie na chińskich warunkach, w większości z chińskimi firmami, chińskimi pracownikami, chińskim prawem, a w razie sporów trafiające przed chiński arbitraż”.

Skutków tego doświadczyła już np. Sri Lanka. Chińska spółka China Harbor otrzymała kontrakt na budowę (kredytowanego przez Pekin) portu Hambantota. Przedsięwzięcie okazało się komercyjnym fiaskiem, a Sri Lanka pozostała z ponad 3 mld dol. długu. Chińczycy renegowali warunki spłaty kredytów i uzyskali od Sri Lanki dzierżawę portu na 99 lat, zyskując w ten sposób strategiczny punkt oparcia w basenie Oceanu Indyjskiego. Przykład świetnie pokazuje, jak działa pułapka zadłużenia w wydaniu Państwa Środka.

Nie sposób nie dostrzec też, że morska arteria Inicjatywy Pasa i Szlaku przyczynia się w istotnym stopniu do zwiększenia napięcia międzynarodowego na Oceanie Indyjskim. Indie są w coraz większym stopniu zaniepokojone rozbudową chińskiej infrastruktury w tym rejonie, wychodząc ze słusznego założenia, że rozbudowa portów komercyjnych jest zarazem tworzeniem punktów oparcia dla floty wojennej. Dobitym tego przejawem jest baza we wspomnianym Dżibuti (gdzie notabene chińska instalacja sąsiaduje z amerykańską i francuską) – jeden z głównych powodów gwałtownego ocieplenia w stosunkach indyjsko-amerykańskich.

Ideologiczny fundament. Oczywiście BRI będzie tworzyć nowe miejsca pracy, będzie wpływać na rozwój infrastruktury, ale będzie również instrumentem uzależniania elit wielu, zwłaszcza słabszych, państw od Chin. Wynika to bowiem z samej istoty owego przedsięwzięcia: wielowymiarowego i wieloaspektowego, zawierającego elementy geopolityki, strategii i geoeconomii, o amorficznym jednak i ewoluującym w zależności od pojawiających się sposobności, a i przeszkód kształcie. To raczej niezwykle elastyczny, skrojony na skalę trzech kontynentów sposób poszukiwania nowych możliwości zwiększania przewagi konkurencyjnej Chin i wzmocnienia ich pozycji politycznej niż zarządzany w sposób sztywny projekt ekonomiczny. Cel strategiczny i długofalowy owych działań określony jest jednak przez politykę wewnętrzną Państwa Środka, gdyż niezakłócona wymiana handlowa i stabilny rozwój nie są celem samym w sobie, ale – jak wspomnieliśmy – warunkiem utrzymania władzy przez partię komunistyczną.

KRZYSZTOF KUBIAK

W tej serii *Pomocników Historycznych* ukazały się dotychczas

Łącznie sprzedaliśmy ich już ponad **1,4 mln** egzemplarzy.

Część pozycji jest jeszcze do kupienia w naszym sklepie internetowym www.sklep.polityka.pl.

Są one także dostępne w aplikacjach mobilnych POLITYKI oraz dla cyfrowych prenumeratorów w internecie: www.polityka.pl/cyfrowa.



POLITYKA

WYDAWCA POLITYKA Spółka z o.o. SKA

ADRES ul. Słupecka 6, 02-309 Warszawa 22, skr. poczt. 13

RECEPCJA GŁÓWNA tel. 22 451-61-33, 22 451-61-34;

tel./faks 22 451-61-35

ADRES INTERNETOWY www.polityka.pl

POCZTA ELEKTRONICZNA LISTEL (E-MAIL)

polityka@polityka.pl

PREZES I REDAKTOR NACZELNY Jerzy Baczyński

Z-CY REDAKTORA NACZELNEGO Mariusz Janicki (Pierwszy Zastępca),

Witold Pawłowski, Łukasz Lipiński (wyd. cyfrowe)

DIREKTOR WYDAWNICZY Piotr Zmelonek

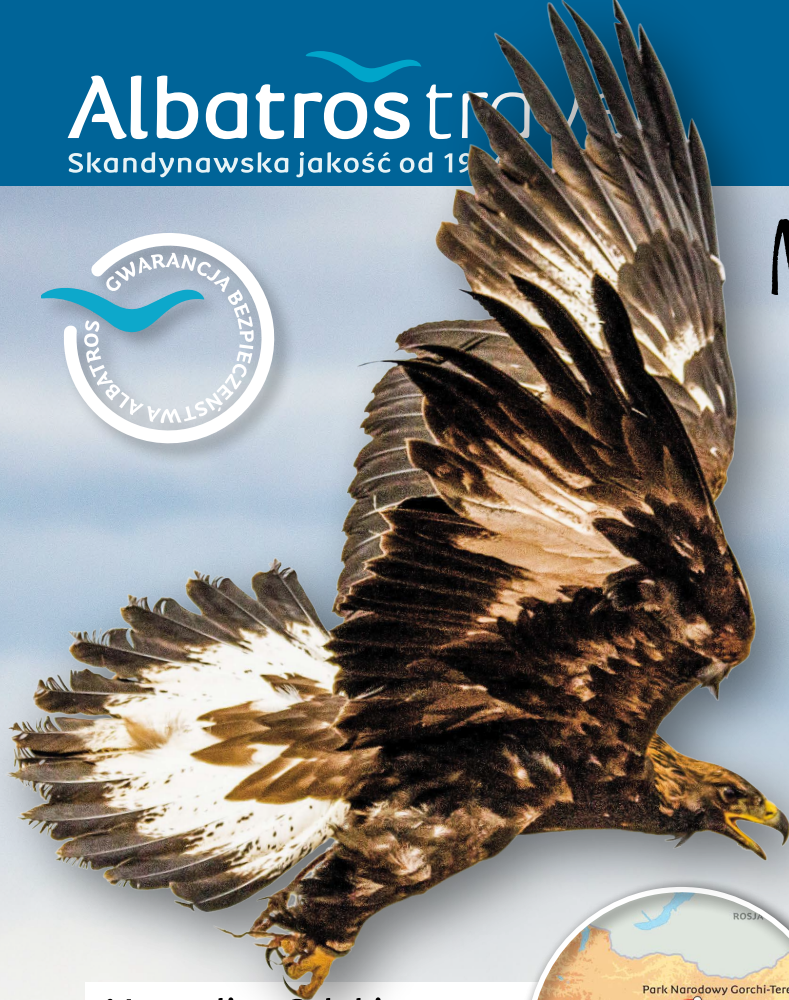
REDAKTOR WYDANIA Leszek Będkowski
KONSULTACJA PROJEKTU Prof. Krzysztof Kubiak
OKŁADKA, GRAFIKA, MAPY Marek Sobczak
WSPÓŁPRACOWNICZKA Patryk Zwoliński
FOTODYDZIAJ Wojciech Leliński
OPRACOWANIE FOTOGRAFII Tadeusz Zawadzki

Fotografie AKG (5), AN (39), Alamy (28), BE&W (5), Birdgeman Art (9), British Museum (3), East News (17), Forum (4), Getty (80), Mary Evans (1), MP (1), Novosti (1), Ośrodek Karta zbiory A. Wandurskiego (1), Pictura Paedagogica (1), Polona (1), Reuters (1), Roger Viollet (1), Shutterstock (1), SPL (3). Okładka: Alamy/BE&W.

KOREKTA Agnieszka Fila, Krystyna Jaworska, Zofia Kozik, Małgorzata Walczak

BIURO REKLAMY RECEPCJA tel. 22 451-61-36, tel./faks 22 451-61-37, faks 22 451-61-68, e-mail: reklama@polityka.pl

DRUK QuadGraphics



Na Jedwabnym Szlaku

Chiny - od historii do nowoczesności

Zapraszamy w podróż po najciekawszych miejscach w Chinach. Zobaczymy Mur Chiński, Zakazane Miasto, fabrykę jedwabiu oraz poznamy historię Terakotowej Armii. Poczujemy smak prawdziwych Chin dzięki zajęciom tai-chi, posittkom w lokalnych restauracjach czy podczas przejazdu nocnym pociągkiem do Xi'an.



10 dni / wylot z Warszawy 21/03 2022 **9.498,-**



Uzbekistan - na Jedwabnym Szlaku

Podążmy szlakiem karawan przez Samarkandę, Bucharę czy Taszkient i zanurzymy się w mitach i historii regionu, gdy rodziły się, kwitły imperia Aleksandra Wielkiego, Czyngis-chana i Timura. Zobaczymy tysiącletnie meczety, pałace, twierdze i barwne bazy, na których kwitnie handel od czasów powstania Jedwabnego Szlaku.



9 dni / wyloty z Warszawy 22/09 2021, 09/05 2022 **7.998,-**



Indie - Klejnot Imperium

Złoty Trójkąt Indii: New Delhi, Jaipur i Agra z Tadź Mahal, a także rezerwat tygrysów bengalskich w P.N. Ranthambore, potężne forty i pałace maharadzów. Odkryj z nami wspaniały i kolorowy indyjski świat, zobacz niepowtarzalne krajobrazy, tętniące życiem miasta oraz skarby kultury zaliczane do najpiękniejszych na świecie!



10 dni / wyloty z Warszawy 26/10 2021, 22/02 2022 **6.998,-**

Mongolia - Szlakiem Czyngis-chana

Poznamy kulturę Mongolii, podziwiać będziemy wspaniałe krajobrazy, przejdziemy przez syberyjską tajgę i bezkresne stepy. Zobaczymy słone jeziora, wysokie góry i słynną pustynię Gobi. Zwiedzimy muzea w Ułan Bator, a nocować będziemy w tradycyjnych, okrągłych jurtach, wyposażonych we wszystkie udogodnienia.



9 dni / wyloty z Warszawy 26/08 2021, 24/05 2022 **10.998,-**



Śladami Aleksandra Wielkiego

Imperium Aleksandra Wielkiego powstało ponad 2300 lat temu, kiedy ten charyzmatyczny władca podbił ludy Bliskiego Wschodu i Azji Centralnej, zajmując większość tego obszaru. Nasza wyprawa to podróż w czasie do miejsc, w których żył i którymi rządził Aleksander Wielki - do Macedonii, Grecji, Turcji i tak rzadko odwiedzanej Albanii.



10 dni / wyloty z Warszawy 11/09 2021, 29/04 2022 **6.998,-**

Rezerwuj bez ryzyka - Gwarancja Bezpieczeństwa Albatros przy rezerwacji do 30 kwietnia 2021! Możliwość bezkosztowej anulacji i zwrot wpłaconej zaliczki lub zmiana rezerwacji na inną podróż. A to wszystko do 60 dni do założenia rezerwacji! Szczegóły na www.albatros.pl

Warszawa, ul. Marszałkowska 74
Katowice, Silesia City Center, ul. Chorzowska 107

Kod reklamy: NI01

Cena zawiera: BILETY WSTĘPÓW, opiekę polskiego pilota, przeloty rejsowe, zakwaterowanie w pokojach 2-os., wyżywienie i transport zgodnie z programem, ubezpieczenie podstawowe.

- Wędrowki dóbr i idei
- Przenikanie cywilizacji

- Trakty stare i nowe
- Karawany i kontenery

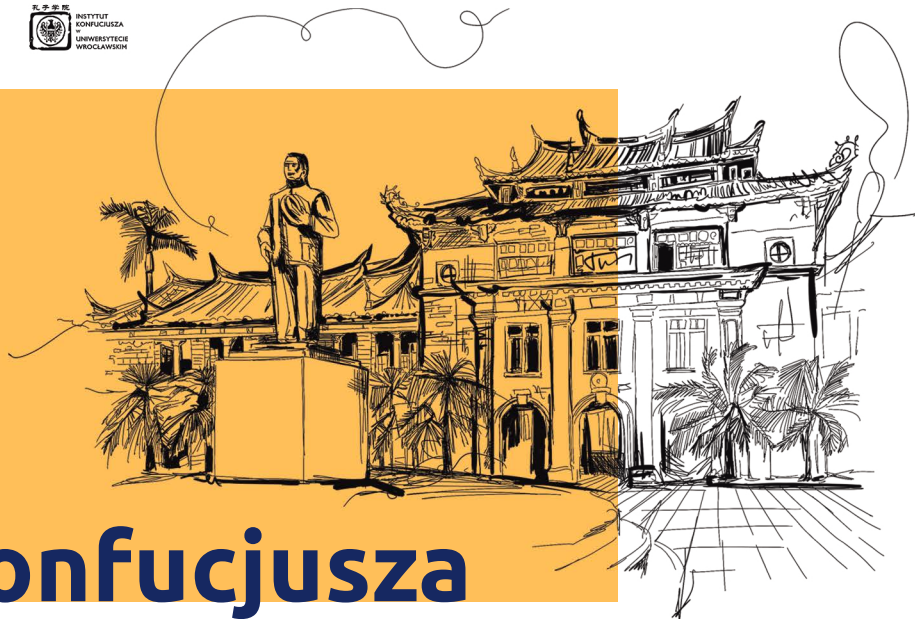
Dzieje na Jedwabnym Szlaku

Chiny – Azja Środkowa – Europa

DZIEJE NA JEDWABNYM SZLAKU



厦门大学生日快乐!



Instytut Konfucjusza w Uniwersytecie Wrocławskim

jest centrum

naukowo-dydaktycznym, jednostką międzyuczelnianą, utworzoną w 2008 r. wspólnie z Uniwersytetem w Xiamen (厦门大学), który 6 kwietnia br. obchodzi 100. rocznicę swego powstania:

- oferuje kursy języka chińskiego na różnych poziomach zaawansowania (poziom podstawowy, średni, zaawansowany); chiński język biznesowy;
- przeprowadza egzaminy państwowe z języka chińskiego – HSK, HSKK, BCT, YCT;
- pomaga aplikować o stypendia w ramach programów CI Scholarship i Confucius China Study;
- organizuje letnie i zimowe wyjazdy do Chin – Summer Camp oraz Winter Camp w Pekinie i Xiamen;
- zaprasza na otwarte wykłady Wszechnicy Instytutu Konfucjusza;

30 czerwca – 1 lipca 2021

Instytut Konfucjusza serdecznie zaprasza do udziału w Forum Chińskim, organizowanym podczas konferencji

DOLNY ŚLĄSK – POLSKA – AZJA
wczoraj • dziś • jutro

Zgłoszenia można nadsyłać:

Instytut Konfucjusza w Uniwersytecie Wrocławskim
ul. Kręta 1/3, 50-237 Wrocław

sekretariat.ik@uwr.edu.pl | tel. 661 115 157

ik.uni.wroc.pl

www.facebook.com/IKUWr





WIEŚCI ZE SZLAKU

Cóż tam, panie, w polityce?/ Chińczyki trzymają się mocno!?” – pyta Czepiec Dziennikarza w pierwszych słowach „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego (1901 r.). W ponad 100 lat po premierze słynnego dramatu odpowiedź brzmi: od 2013 r., wraz z dojściem do władzy w Chińskiej Republice Ludowej Xi Jinpinga, kraj ten odkurza koncepcję Jedwabnego Szlaku, czyli sieci traktów (handlowych i dyplomatycznych), które od starożytności łączyły dalekowschodnie cesarstwo z Azją Środkową i Europą. Współczesna inicjatywa Jednego Pasa i Jednej Drogi – jak przedsięwzięcie nazywają sami Chińczycy – ma im pomóc w zintensyfikowaniu relacji z Zachodem oraz – niejako po drodze – w poszerzeniu kręgu wpływów Pekinu na zaniedbanych w ostatnich stuleciach obszarach środkowej Azji. To dobra okazja, by przypomnieć historię dawnego Jedwabnego Szlaku z Chin do Europy i z Europy do Chin. Jak powstał, czym był, jak funkcjonował? Przedstawiamy dzieje polityczno-społeczne w przestrzeni tego traktu, opisujemy władztwa dominujące na szlaku w kolejnych epokach, w tym różne polityczne struktury tworzone przez nomadów z Wielkiego Stepu. Gdy w wyniku m.in. odkrycia drogi morskiej z Europy do Indii lądowy Jedwabny Szlak stracił na znaczeniu – na peryferie historii wypadła też Azja Środkowa, ta cywilizacja rozdrożyła. Jest okazja, by przypomnieć i jej dzieje, skoro centralna część Eurazji znów zyskuje na znaczeniu. Odbyć – z naszym „Pomocnikiem Historycznym” w rękę – wielką podróż przez stulecia i rozległe terytoria środkowej Azji, dziś wielki tygiel nowych państw, narodów, tożsamości.

Jedwabny Szlak to w najszerszym kontekście historia relacji handlowych i politycznych Chin–Zachód. W starożytności i w średniowieczu – w epokach karawan i karawanserajów – na traktach handlowych operowali liczni pośrednicy; w efekcie finalni uczestnicy transakcji często niewiele o sobie wiedzieli. A jak jest z tą wiedzą obecnie, w epoce kontenerów i technologii 5G? I to jest trzeci składnik naszej opowieści: co myślą o sobie nawzajem ludzie Zachodu i Chińczycy w XXI w., gdy aspirujący do roli światowego mocarstwa Pekin wszedł na nowy eurazjatycki szlak? Jak to odpowiedział Dziennikarz Czepcowi w dramacie Wyspiańskiego: „A to czytaj, kto ciekawy;/ wiecie choć, gdzie Chiny leżą?”.

Zapraszamy do lektury

Jerzy Baczyński
Redaktor naczelny
POLITYKI

Leszek Będkowski
Redaktor POMOCNIKÓW
HISTORYCZNYCH



Miniatura z „Opisania świata”, relacji z 17-letniej podróży, jaką odbył Wenecjanin Marco Polo na dwór Kubilaj-chana (Wielki Chan Mongołów 1260–94, cesarz Chin 1271–94), 1298 r.



Statek handlowy, arabska miniatura z dzieła Al-Haririego, XI/XII w.



Zawody konne przed chińskim cesarzem Shunzhim (pan. 1644-61), ilustracja z epoki.

Spis treści

Prolog. Poprzez czas i przestrzeń	10
Kupcy ze wschodu	16
Wielbłądy i maszty	24
Miasta i oazy	25
Od bazaru do karawanseraju	26
Przez Wielki Step	28
Południowa odnoga	32
Zachodnia flanka	37
Czas Turkutów	42
Pilaw i kumys	47
Czas Arabów	48
Czas Mongołów	52
Marco Polo	57
Czas Osmanów	58
Podróże dóbr i idei	62
Z wiatrem i pod wiatr	66
Wędrowki języków	68
Kolebka Indoeuropejczyków	72
Cywilizacja rozdroży	74
Znikające karawany	79
Chanaty wśród imperiów	84
Wielka Gra	91
Przekleństwo bawełny	96
Wokół jeziornego morza	97
Pałapka kanałów	98
W sieci granic	100
Zachód z oddalenia	111
Chiny z oddalenia	115
Szlaki, pasy, korytarze	118
Detale	
Tajemnice jedwabiu	13
Sogdyjscy pośrednicy	18
Chińczycy na morzu	21
Droga Klejnotu Dharmy	35
Wilk	44
Benedykt Polak	54
Miejsca handlowe w Bursie	61
Stereotyp koczownika-barbarzyńcy	64
Pismo aramejskie	69
Skarby Turfanu	70
Szlaki Żydów	71
Indoeuropeistyka	73
Zapomniana stolica świata	76
Dyskretny urok mecenatu	78
Zgubna susza	81
Misja Michała Boyma	82
Aliszer Nawoi	86



Czyngis-chan, twórca imperium Mongołów (pan. ok. 1182-1227), portret z 1350 r.

Obok:
Kamienna figura turkuckiego wojownika (VI-X w.) na brzegu jez. Churgan nuur (ob. Park Narodowy Altaj-Tawanbogd, Mongolia).



Moneta z czasów chińskiej dynastii Tang (618-907).



Mirza Muhammad Hajdar Dughlat	86
Ostatni wielki zdobywca i Afganistan	87
Szwedzki modernizator Dżungarów	87
Pachnąca Konkubina	88
Exodus Kałmuków	89
Wojny opiumowe	93
Wyścigi kliprów	94
Ospan Batyr i exodus Kazachów	101
Opium na Jedwabnym Szlaku	103
Sybir narodów	105
Filmy dzikiego wschodu	106
Awangardzista na pustyni	107
Biały Aszchabad	108
Derweza, wrota piekieł	109



Brytyjska ekspedycja
w Lhasie (Tybet, ob. ChRL),
ok. 1903 r.

Obok: Pótmisek
z czasów Sasanidów
(224–651, Iran).

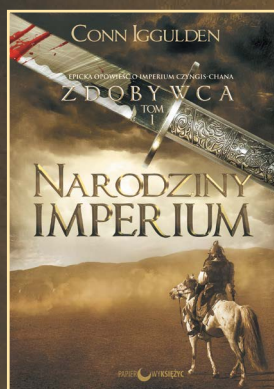
Na okładce:
Bazar w Samarkandzie
na obrazie Wasilija
Wierieszczagina z 1872 r.,
z cyklu „Seria turkiestańska”.



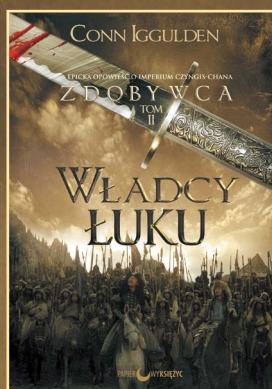
REKLAMA

Bestsellerowy cykl historyczny o rozwoju imperium Czyngis-chana i jego następców

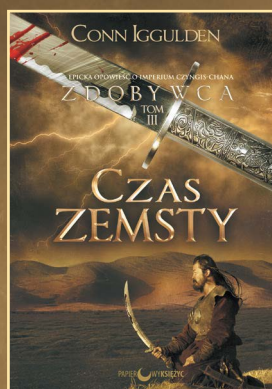
Wspaniała pięciotomowa epopeja opisująca powstanie
jednego z największych imperiów w dziejach



Narodziny Imperium
premiera 28.04.2021



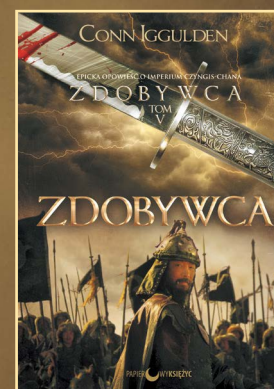
Władcy łuku
premiera 12.05.2021



Czas zemsty
premiera 26.05.2021



Srebrne Imperium
premiera 09.06.2021



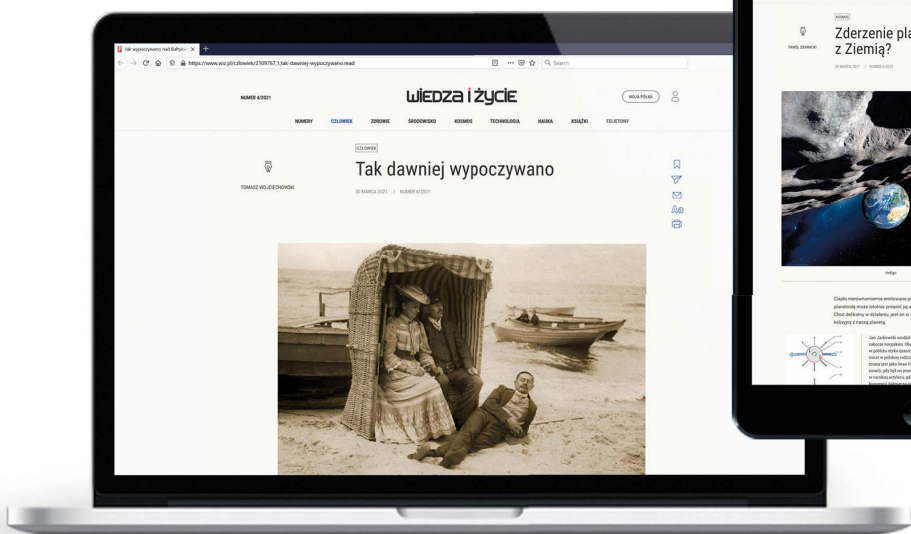
Zdobycwa
premiera 23.06.2021

Szukaj w księgarniach

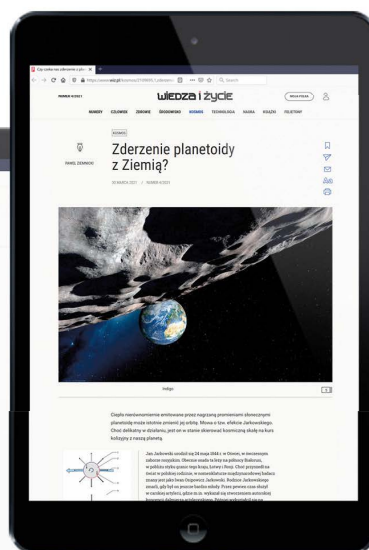
Poleca wydawnictwo PAPIER WYKSIĘŻYC

www.papierowyksiezyc.pl

„Morskie ożywcze kąpiele lekarze szczególnie polecali pacjentom cierpiącym na niedokrwienie i niskie ciśnienie. Miały przebywać w wodzie zanurzone do połowy klatki piersiowej do 20 min. Zdarzało się też, że kuracjusze pili wodę morską, odpowiednio przefiltrowaną. Rozlewana do szklanych kufli ze specjalnej aparatury np. w Sopocie kosztowała 20 fenigów za pokal. Zabiegi lecznicze uzupełniane były odpowiednią dietą. Śniadanie mogło składać się z lekkiej kawy, herbaty, czekolady, bawarki lub bulionu z bułeczką. Na drugie śniadanie jakaś mała przekąska, do tego kieliszek wina lub szklaneczka dobrego piwa. Odradzano natomiast spożywanie surowych warzyw i owoców”. O popularności, jaką na przełomie XIX i XX w. zyskał wypoczynek (także leczniczy) nad Bałtykiem, pisze Tomasz Wojciechowski.



„Owoc dyni ze względu na swe rozmiary i ciężar nie należy z pewnością do obiektów, które mogłyby się kojarzyć z unoszeniem się w powietrzu, a jednak niektóre latają. W wielu częściach świata od lat 80. XX w. odbywają się zawody w wyrzucaniu dyni na odległość (tzw. Punkin Chunkin). Zasady są proste. Chodzi o to, by posłać dynię na jak największą odległość, ale owoc ma rozpaść się dopiero po zetknięciu z ziemią. Zawodnicy startują w różnych kategoriach i używają jedynie siły własnych mięśni lub różnego rodzaju sprzętu, takiego jak katapulty czy armatki”. Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o dyni, opisuje Mariola Rabska.



„Nie ma ryzyka, by 13 kwietnia 2029 r. nastąpiło uderzenie planetoidy w Ziemię. Apophis przejdzie wówczas w odległości ledwie 31,2 tys. km od powierzchni naszej planety – to bliżej nas, niż znajdują się satelity poruszające się po orbicie geostacjonarnej. Niebezpieczeństwo jest natomiast wciąż realne przy okazji bliskiego spotkania z Apophis 12 kwietnia 2068 r. Prawdopodobieństwo, że tego dnia planetoida uderzy w naszą planetę, jest szacowane przez ekspertów na 1:150 000”. Przyszłość, jaką szykuje nam Kosmos, analizuje Paweł Ziemiński.

W kwietniowym numerze „Wiedzy i Życia” znalazły się jeszcze artykuły m.in. o tym, co potrafią robić w locie fregaty i albatrosy, jakich nowych materiałów używa się do produkcji baterii i czy kobiety są mniej niż mężczyźni podatne na infekcje. Oraz o niezwykłych umiejętnościach gekonów.

To wydanie jest szczególne, bo wraz z nim zapraszamy Państwa na nową stronę internetową „Wiedzy i Życia”. W prenumeracie cyfrowej znajdą Państwo na niej każdy nowy numer, który publikować będziemy zawsze dzień przed pojawieniem się w kioskach wydania papierowego.

Udostępniamy Państwu powstałe w ciągu ostatnich kilku lat numery archiwalne, do których – jak wiemy z profilu na Facebooku (www.facebook.com/wiedzaizycie) – bardzo chętnie wracacie. Co więcej, codziennie będziemy Was informować o odkryciach, wynalazkach i ciekawostkach, w które obfituje świat nauki. A także o wydarzeniach, na które – realnie lub wirtualnie – możecie się wybrać. Naszą ambicją jest, aby strona www.wiz.pl wypełniła Wam czas oczekiwania na kolejne numery pisma.



**NOWY
NUMER JUŻ
W KIOSKACH**